

МАГАСЬ-ДЕМИДАС Юлія,
кандидат історичних наук, доцент,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

«ПРАВИЛА ПРО НАДАННЯ ЗВІТІВ ПРОФЕСІЙНИХ ТОВАРИСТВ» 1908 РОКУ

На початку ХХ ст. у Наддніпрянській Україні, як і загалом по Російській імперії, виникали різного роду громадські організації. Каталізатором стали революційні події 1905- 1907 рр. Серед різноманітних організацій гендерного, просвітницького, політико-професійного характеру помітне місце посідали професійні спілки, які намагалися відстоювати професійні інтереси представників різного роду занять.

Діяльність будь-якої інституції вимагала підведення підсумків та звітності. У професійних об'єднаннях, відповідно до їхніх статутів, необхідно було раз на рік звітувати про їхню діяльність на загальних зборах та надсилати звіти до органів влади. 28 січня 1908 року товаришем міністра торгівлі і промисловості було затверджено «Правила про надання звітів професійних товариств» [1]. Відповідно до цього документа:

1. Професійні товариства були зобов'язані щорічно, не пізніше як через 2 місяці після закінчення звітного року, надавати за встановленою формою звіти про свою діяльність губернаторам і старшим фабричним інспекторам чи окружним гірничим інженерам за місцем знаходження товариств.

2. При звіті за перший рік існування об'єднання потрібно було додавати його статут, причому в наступні роки статут слід було докладати до звіту у разі внесення змін протягом поточного року.

3. У разі ненадання всіх, що вимагалися формою, звітів чи виявлення помилок у них, професійні товариства зобов'язувалися здійснити, на вимогу

губернаторів, старших фабричних інспекторів чи окружних гірських інженерів, необхідні доповнення або виправлення у дводенний термін.

4. Старші фабричні інспектори та окружні гірничі інженери, після доповнення і виправлення звітів професійних товариств, відсиляли їх до Відділу промисловості.

5. В екземплярах звіту, наданого губернатору, слід було вказувати особовий склад правління товариства.

Форма звіту професійних товариств включала в себе найменування професійного товариства із зазначенням року звітності, місцезнаходження правління, кількості відділень та їхнє місцезнаходження.

Окремим пунктом звіту була інформація про членів об'єднання, де потрібно було вказувати таку інформацію: кількість та стать членів товариства на початку звітнього року, кількість та стать членів, що вступили до товариства протягом звітнього року, кількість та стать членів, що вибули, кількість та стать членів на кінець звітнього року. Вимагалися також відомості щодо роду занять членів.

Наступним пунктом звіту були прибутки товариства, які склалися з членських внесків, вступних внесків, пожертвувань на інших надходжень.

У статті про видатки слід було вказувати суми, що були витрачені на управління справами товариства, оренду приміщень для потреб об'єднання, на видачу допомоги хворим і непрацездатним членам та їхнім родинам, безробітним, на випадок смерті і членам родин померлих, на влаштування розваг, на бібліотеку і самоосвіту (читання, курси тощо), на покращення умов життя членів та інші витрати.

У пункті про майно (активи) товариства слід було звітувати про рухоме та нерухоме майно, готівку (гроші та процентні папери), борги – за членами товариства та за іншими, крім членів товариства, особами.

Заборгованість товариства (пасив) становили борги товариства членам та іншим, крім членів товариства, особам, інші зобов'язання товариства [1, арк. 10-11].

Застосування зазначеного документа на практиці можна простежити на прикладі звіту Київського професійного товариства робітників із обробки дерева, що діяло легально й було зареєстроване 28 листопада 1913 року. Розглянемо звіт товариства за 1915 рік, тобто третій рік його існування.

Товариство не мало відділів. На початок звітнього року воно нараховувало 72 члени. Протягом року до об'єднання вступило 33 особи, вибуло 42. Таким чином, на кінець року в ньому перебувало 63 члени – усі чоловічої статі. Такий гендерний склад зумовлювався родом занять учасників: 35 із них були білодеревниками, 13 меблярами, 8 теслярами, 2 стельмахами, 2 різьбярями, 3 модельниками.

Доходи товариства за 1915 рік склалися з: 73 руб. членських внесків, 19 руб. вступних внесків, 3 руб. 60 коп. від продажу членських книжок, 24 руб. 70 коп. було зібрано членами для родин запасників – загалом 120 руб. 30 коп. Пожертвувань товариство не отримувало [2, арк. 12].

Витрати становили: оренда квартири для розташування бюро товариства – 100 руб., канцелярські витрати – 9 руб. 2 коп., видача допомоги родинам запасних – 25 руб. Загалом річні витрати склали 134 руб 22 коп.

Мізерне майно товариства загальною вартістю 64 руб. 96 коп. складалося зі стола, двох стільців та шафи (вартістю загалом 13 руб.), рахівниці, печатки, прес-пап'є й числового штемпеля (5 руб.), дзвінка, годинника та членських книжок у кількості 150 штук (вартістю 10 руб.) та боргів за членами товариства в розмірі 36 руб. 96 коп. Загалом борги товариства становили 13 руб. 92 коп.

Отже, як бачимо, фінансовий стан товариства був не в найкращому стані: річні витрати перевищували доходи на 13 руб. 92 коп. І це при тому, що навіть не було витрачено жодної копійки на культурно-освітні заходи та платню керівництву організації, яке працювало безоплатно [2, арк. 13].

Трохи кращою була ситуація у Київському професійному товаристві типо-літографських і палітурних установ. У звіті за 1915 рік (7-й рік існування) вказувалося, що на початку року об'єднання нараховувало 158 членів (із них 2 жінки). Протягом року вступило 140 осіб, вибуло 190 осіб (усі чоловіки). На

кінець 1915 року залишилось 106 чоловіків і 2 жінки. Серед членів було 59 набірників, 32 друкаря, 17 палітурників (із них 2 жінки).

Доходи товариства склалися з залишку від річних операцій 1914 р. – 157 руб. 84 коп., членських внесків – 329 руб. 65 коп., вступних внесків – 39 руб., пожертвувань – 21 руб. 41 коп., нарахувань відсотків – 6 руб. 2 коп. Загалом 553 руб. 92 коп.

Витрати йшли на управління справами – 120 руб., на найм приміщення для правління – 195 руб., на виплату допомоги безробітним – 8 руб. 16 коп., на влаштування дитячої ялинки – 5 руб., на виписку газет і журналів для бібліотеки – 10 руб 21 коп., на канцелярські, поштові витрати та придбання інвентарю – 45 руб. 55 коп. Загальна сума видатків становила 383 руб. 92 коп.

Таким чином, звітний рік закінчився для Київського професійного товариства типо-літографських і палітурних установ із залишком у 170 руб. та балансом у 553 руб. 92 коп. [3, арк. 14].

Отже, справи цього професійного об'єднання йшли краще, ніж попереднього: воно нараховувало більше членів, закінчило рік із прибутком та навіть мало змогу платити правлінню, виділяти незначні кошти на розважальні заходи, культурно-освітні потреби й допомогу безробітним. Вочевидь, це зумовлювалося рядом факторів: по-перше, об'єднання існувало значно довше; по-друге, робітники друкарської справи, на відміну від деревообробників, були більш грамотними, а отже – краще організованим й компетентними у веденні громадської діяльності.

Разом з тим, спостерігаємо спільну тенденцію в обох профспілках: зменшення кількості їхніх членів. Це зумовлювалося як утисками професійних об'єднань з боку влади, так і мобілізацією чоловічого населення на війну.

Отже, «Правилами про надання звітів професійних товариств» 1908 року встановлювався порядок звітності професійних об'єднань. Зміст звітів, складених відповідно до цього документа, дозволяє проаналізувати матеріальне становище товариств, чисельний склад та характер діяльності, визначити

ступінь ефективності у захисті професійних, економічних, культурно-освітніх інтересів працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Правила о представлении отчетов профессиональных обществ // Центральный державный історичний архів України в м. Києві (Далі – ЦДІАК України). Ф. 574. Оп. 1. Спр. 1894. Арк. 10-11.

2. Киевское профессиональное общество рабочих по обработке дерева, зарегистрированного 1913 года 28-го ноября за № 98. Отчет за 1915 год // ЦДІАК України. Ф. 574. Оп. 1. Спр. 1894. Арк. 12-13.

3. Киевское профессиональное общество типо-литографских и переплетных заведений г. Киева. Отчет за 1915 год // ЦДІАК України. Ф. 574. Оп. 1. Спр. 1894. Арк. 14.

МАРТИНЮК Інна,

здобувачка вищої освіти,

Житомирський державний

університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ У СИСТЕМІ ТРУДОВОГО ПРАВА

Актуальність дослідження даної теми полягає у вивченні ролі та значення трудового договору в контексті сучасних викликів трудових відносин.

Під час розгляду питання про юридичний зміст сучасного трудового договору слід зауважити, що з юридичної точки зору процес праці представляє собою систему угод або безпосередній ланцюг угод. Укладення трудового договору гарантує працівникові такі конкретні аспекти, як робоче місце, робота в певній професії (спеціальності), кваліфікаційний рівень та посада, заробіток